

Фаїна Вахутинська: «Люблю я Городню»

Ця розповідь, мабуть, нестиме у собі багато особистого, бо вона – про людину, яка залишила у моїй душі немеркнучий слід, мою вчительку англійської Фаїну Борисівну Вахутинську. Учні її поважали і (що гріха тайти) побоювались. Хоча я не пам'ятаю, щоб вона коли-небудь підвищувала голос. Для того, щоб нерадивий школяр знітися, достатньо було здивовано-осудливого погляду поверх окулярів. Ту напускну вчительську суворість кожен з нас зміг достойно оцінити пізніше – під час вступу та навчання у вищих навчальних закладах. Схвалальні відгуки вчителів-англомовників свідчили: якість знань сповна відповідає оцінці у шкільному атестаті. Здобуваючи вищу освіту, кожен з нас неодноразово згадував із вдячністю Фаїну Борисівну – за її вимогливість та наполегливість. Але далеко не кожен мав нагоду при зустрічі висловити свою вдячність і побачити свою колишню вчительку зовсім з іншого боку – такою, якою ми її не знаємо, якою вона є у «не шкільному» житті.

Ще навчаючись у старших класах, ми шкільним хором співали «Пісню про Городню»:

*В роскошной зелени садов
Стоит мой город Городня
Среди полей, среди лесов
Наречьем трех сестер звения...*

Ми знали, що слова до неї написала наша Фаїна Борисівна. Але лише значно пізніше я дізналася, що саме ця пісня стала переможцем у конкурсі на кращу пісню про Городню, який оголосили «Сільські новини» у 1977 році. Першим виконавцем її стало тріо вчителів у складі К.К. Вендт, Л.О. Гречки та Г.М. Радченко. Музику написав місцевий самодіяльний композитор А.О. Якимець. Вдалий почин запалив на творчість всю п'ятірку. Нові пісні творилися на одному диханні. Вокальне тріо чи не на кожен свій виступ мало нову пісню. Так народилися «Пісня про Десну», «Осіння пісня», «Школьная березка», «Зимняя метелица», «У Монумента дружбы» і багато інших.

Услуховуючись у рядки тепер вже широко відомих городнянцям пісень, мимоволі захоплюється відчуттям патріотизму, яким охоплений автор:

*Шлет свой привет березке русской
Из Украины тополек,
А рядом лен, лен белорусский
Поет, склоняя стебелек...*

Лише зустрівшись з колишньою вчителькою через 19 років після випускного вечора, у відвертій розмові я зрозуміла, де витоки її безмежної любові до Городнянщини і її людей. Запорукою тому стали життєві обставини або сама доля...

* * *

...Коли почалась війна, Файні ще не виповнилось дев'ятиріччя. Сестричка Жанна була на п'ять років молодша. Батько дівчаток Борис Давидович Вахутинський, у мирний час працював завідувачем торгвідділом райспоживспілки. З перших днів війни разом з іншими городнянцями він зі зброєю у руках вирушив на фронт – давати відсіч ворогу. Мама з дітьми залишалась у Городні до останнього. В

евакуацію виїхали вже того дня, коли фашисти бомбили залізничний вокзал. Фаїна Борисівна згадує:

– Пам'ятаю, як мама прикривала мене собою, а молодшу сестричку – няня, яка виїхала з нами. Два місяці ми їхали конем. Вірніше, їхали я й Жанна, а мама з нянею Поліною йшли за нами пішки. Конячка була слабенька, ми її жаліли, навіть шию під хомути ганчірками перев'язували. Та ті зусилля були марні – коли дійшли до Курська, довелось з нею розощатись. Ми усі плакали й цілували нашу рятувальницю за те, що вона нам допомогла уникнути окупації. У Курську був і останній наліт ворожих бомбардувальників, яких ми страшенно боялись. Далі ми рушили поїздом, у товарному вагоні. Довкола були самі лише біженці. Ми навіть уявлення не мали, куди нас везуть. Пам'ятаю, не було чого їсти. Мама сходила на зупинках і міняла дещо з речей, які ми везли з собою, на продукти. Це була школа виживання. Але водночас і школа вищих моральних цінностей.

Один з таких уроків запам'ятався маленькій Фаїні на все життя. Під містечком Льгов, що поблизу Курська, біля одного з магазинів стояла черга за хлібом. Мати в ту чергу не стала – жаданий буханець не було за що купити. Фаїна, вже майже відчуваючи у роті смак хліба, мріяла: «Хоч би хтось загубив трошки грошей – стільки, щоб вистачило на окрайчик...». Вона знала, що це погана думка. Матуся завжди вчила: чужого ні в якому разі брати не можна. Навіть якщо ти знайшла загублені гроші, їх обов'язково треба повернути хазяїну. Але голод був сильніший за дівчинку. І, ніби на відгук дитячих думок, у однієї з жінок з кишені випало два карбованці. Мов зачарована, Фаїна поглядом прикіпіла до них грошей. Мати, напевно, помітила погляд доњки. Із забуття дівчинку вівив її металевий голос: «Громадянко, у вас випало два карбованці...». Той урок людської чесності й гідності запам'ятався Фаїні на все життя.

Сім'я з нянею разом з кількома іншими біженцями зійшла з потягу на станції Заглядино Оренбургської області. Не те, щоб саме сюди вони їхали чи тут їх хтось чекав. Просто у вікно мати побачила елеватор. А це слово означало ще й хліб, зерно, роботу. Однак їхні надії не віправдалися – це було не місто і не село, а крихітна станція з одним елеватором. Все ж далі вирішили не рухатись.

– Ми спочатку жили у людей на квартирі, потім нам виділили крихітну кімнатку у бараці, – згадує Фаїна Борисівна. – Мама мала хворе серце, але вимушена була важко працювати – лопатити зерно на елеваторі. Няня, було, ноги ганчірками обмотає (сніг на дворі лежав, а взуття у неї не було зимового) і піде у сусідні кишлаки ті речі, що залишились, на харчі міняти. І все одно ми протягом семи місяців майже нічого, крім мерзлої картоплі, не бачили. Потім мама влаштувалась на легшу роботу – чи то рахівницею, чи то бухгалтером на тому ж елеваторі. Ми настільки були налякані й виснажені війною, що я щоразу завмирала від жаху, коли у сусідів включався сепаратор. Звук його роботи мені нагадував політ фашистських бомбардувальників. Я втягувала голову в плечі і з жахом чекала: ось-ось почуються знайомі звуки від вибухів бомб. На той час німці вже підійшли до Сталінграду. Мама мене заспокоювала: «Не бійся, донечко, ось як стукнуть ту німчуру від Сталінграду, все буде по-іншому». Вона й сама, мабуть, не знала, наскільки пророчими були її слова. У той жорстокий час сутужно жилось не лише емігрантам. Страждали всі – незалежно від віку, статі та національної принадлежності. У кишлаках навколо станції

крім корінного населення – татар – жили також чуваши, мордвини та біженці звідусель. Але то був час, коли люди не надавали значення таким дрібницям. Спільна біда, голод, страх перед обличчям війни зробили всіх рівними. Пам'ятає Файна Борисівна, як у сусідів померла дитина. Був голод. Їсти хотілось нестерпно. Діти трохи забивали неприємні відчуття жуючи рослини – одну з них вони називали «пташиний щавель», іншу – «кінський щавель». Саме отого кінського щавлю й найвся хлопчина, що призвело до трагічного випадку. Горе матері було безмежним. Але найбільше запам'яталось Файні, як нещасна мати шила мертвому синку сорочечку з наволочки – їй навіть не було у чому поховати свою кровинку.

Біда підкралась і до них. Як завжди, звідти, звідки її не чекають. Мама, Ревекка Володимирівна і Файна влітку захворіли гепатитом. Зрозуміло, що про якісне лікування мови не могло й бути. Тим більше, працювали тоді всі під єдиним девізом «Все для фронту!». Не було вихідних, святкових чи коротких днів. Ослаблений організм жінки потребував відпочинку й лікування. Але вона не могла собі цього дозволити. І ось взимку, 10 січня 1943 року, якраз у неділю, маму принесли додому непритомну. Хвора, з високою температурою, вона працювала і не залишала робочого місця, доки не втратила свідомість. То був її самовідданий вклад у Перемогу у щасливе повоєнне життя для своїх доньок. Виснажена жінка не змогла боротися з хворобою – грип переріс у пневмонію, а вона у туберкульоз. Далися відзнаки хворі серце і печінка. Вісім місяців провела вона, прикута до ліжка. У вересні 1943-го її не стало. Але світло її душі через багато-багато років зігриває доньок.

– Все найкраще в мені – від мами, – зі світлою печаллю говорить Файна Борисівна. – Мені ще не виповнилось одинадцять років, а Жанні – п'ятирічна, як вона померла. Няня була на все готова заради нас: вона обробляла город, допомагала людям, тримала козу – щоб тільки ми вижили. Вона була чудовою жінкою, наша Поліна Леонтіївна Новик. Родом з Деревин. Але, як і для кожної дитини, образ матері найсвітліший. Він не меркне з роками, і я досьогодні пам'ятаю кожне з маминих слів, коли вона навчала нас правді життя...

Вже у дорослому житті пам'ять про маму допомагала, надихала, підтримувала. Якщо треба було прийняти якесь рішення, Файна спершу подумки зверталась до матері: як би вона зробила на місці доньки.

Я помню, как тебя не стало...

Но твердо, я по жизни шла.

Твоя рука мне помогала,

Чтоб оступиться не могла.

Це про неї, святу і рідну, яка не тільки дала життя, а й своїм прикладом навчила, як треба жити – по правді і совісті.

У 1944 році діти з нянею повернулися у звільнену від ворога Городню. У їхній квартирі, що була у комунальному будинку (колишньому будинку поміщика Писарєва, що розташований напроти старого хлібозаводу) жили зовсім інші люди. Маленькі сироти з нянею не відстоювали право на житло – природна порядність не дозволяла їм виганяти з будинку людей, які пережили окупацію. Друзі батька й матері зберегли дещо з речей Вахутинських, допомогли вирішити проблему з житлом. З фронту повернувся батько, і життя почало повернатись в колію. Але з довоєнним його порівняти було неможливо. Файна, як старша відчувала

відповіальність за молодшу сестру. Саме тому, закінчивши школу, зрадила своїй давній мрії бути лікарем. Адже у медичному інституті треба було вчитись шість років. А їй треба було скоріше перейти на власний хліб. Саме тому дівчина зупинила свій вибір на Ніжинському педагогічному інституті. Їй подобались українська мова та література. Але волею долі вона стала студенткою факультету англійської мови – там був на той час менший конкурс.

Спочатку була паніка: у школі ж вивчала німецьку. Іноземна здавалась важкою й незрозумілою. Був момент, коли дівчина навіть упала духом. Підтримали вчителі: «Ви ж гарна студентка. Потерпіть. У вас все вийде». І вона терпіла. І вчила. І дякуючи власній наполегливості і майстерності педагогів, англійська стала для неї милозвучною, зрозумілою, а згодом улюбленою.

За розподілом після навчання Файна Борисівна мала їхати у с. Перепис. Однак хтось там, наверху, в останню мить передав карти, і вона почула: «Вас призначено у сільраду Денау Шафриканського району Бухарської області». І вона поїхала. Бо не могла кривити душою, вишукувати причину, щоб відмовитись, як робили інші. Багата на спогади Файна Борисівна: викладати англійську мову в узбецькій школі, де навчаються таджики, – це не жарт. Особливо, якщо вчитель географії у тебе запитує: «А у Франції теж на англійській розмовляють?». Але вона старалась, як могла. Діти її полюбили і називали її на свій лад: «четильча», що у перекладі означає «іноземний язичок». Напевне, з натяком на її маленький зрист.

Але нестяжна туга за батьківчиною краяла серце. Всією душою линула Файна Борисівна сюди, у свою Городню.

– Люблю я своє місто. Люблю і все тут, – говорить вона. – На жаль, місця у школі для мене одразу не знайшлося. Тож довелося працювати у Горностайлівці, поєднуючи ведення англійської мови, обов'язки вожатої і керівника гуртка політосвіти, тощо. Потім повернулась у Городню і вісім років працювала у школі №1. Але, здавалось, душа прагне більшого. Поїхала у Гомель, влаштувалась у 33-ю школу. Ніби то й чудово все було: і учні, і колектив, і умови життя та праці. Але почали хворіти мої домашні, я думками й серцем знову линула додому. Щовихідних рвалась у Городню. І одного разу вже приїхала назавжди.

Якщо порахувати роки, які віддала Городнянщині Файна Борисівна як педагог, то їх набереться 27. Ніхто не знає, і сама вона не рахувала, скільки учнів вивчила вона. Знає лише, що понад 20 з них обрали її власний шлях у житті, пов'язавши свою професію з викладанням англійської мови.

З 1987 року Файна Борисівна вже на заслуженому відпочинку. У неї багато друзів, колишні учні охоче відвідують свою вчительку. А ще незмінними супутниками для неї є книги. Найбільше любить Файна Борисівна читати про таємниці древніх цивілізацій. Вона вірить, що нашу Землю, яка знаходиться на межі існування, можна врятувати. Врятувати добром і людяністю. Просто треба, щоб кожен з нас став трішечки добрішим. Не зовні, а в душі. Тоді відновиться Гармонія, і навколоїшній світ дихне на повні груди. Цій темі вона теж присвячує частину своїх віршів. А ще – лісу, який вона обожнює, і у який, на жаль, несила вже ходити, осені як улюблений порі року:

**Наверно, осень хоче смыть
Осенних яблок аромат...**

Пише вірші навіть на замовлення племінчатих онуків, які дзвоняТЬ: «Бабусю, мені треба вірш про енергозбереження у школу назавтра». Але найбільше, звичайно, – про Городню. Бо це місто – її доля, її кохання, частина її самої:

*В нашей памяти навеки сохранится,
Как фашисты на расстрел людей вели.
Эти жертвы не могли нигде укрыться.
Их могила нынче у былой тюрьмы...*

Цей вірш для всіх. Для поколінь молодих, щоб знали історію. Для поколінь старших – щоб пам'ятали історію. І для нас з вами. Щоб любили і берегли своє місто, прекрасне не лише вулицями й ошатними будинками у зелених деревах. Воно багате перш за все на чудових людей, поруч з якими маємо щастя жити.

С. ТОМАШ.